

TEORETICKÁ DRAMATURGIE

Tematické okruhy k bakalářské zkoušce (3. r. bakalářského studijního programu)
ateliér prof. PhDr. Václava Cejпка

I. TEORIE DRAMATU

1. Lyrika, epika, dramatika

Základní vymezení kategorie „drama“ ve vztahu k dalším literárním druhům (rodům)

2. Charakter, vztah, situace

Základní prostředky budování dramatického textu

3. Monolog a dialog

*Základní prostředky komunikace dramatických postav. Situační a strukturální
diferenční kritéria. Dialogizace monologu a monologizace dialogu.*

4. Téma, fabule, syžet, děj

Základní prostředky vytváření a rozvíjení dramatického textu.

5. Stavba dramatického textu

*Klasická Aristotelova teorie a její vývoj. Expozice, kolize, krize, peripetie, katastrofa.
Pojem „hrdiny“ v dramatickém textu. Anagnorise. Katarze.*

6. Proměny dramatického textu

*Rozpad klasických pravidel výstavby dramatu. Absurdní drama (antidrama).
Destrukce dramatického textu v klasické podobě. Omezení funkce jazyka; drama beze
slov. Mimojazykové sdělování.*

7. Jazyk dramatického textu

*Verš a próza. Základní typy dramatického verše (blankvers, alexandrin). Verš
(především blankvers) v českém jazyce. Překlady blankversu do češtiny (překlady
Shakespeara). Jazyková stylizace. Stylotvorné prostředky.*

8. Žánry dramatu

*Tragédie a komedie a žánry odvozené a související. Vývoj a proměny žánrů od antiky
po současnost.*

II. DRAMA JAKO KOMUNIKAČNÍ SYSTÉM

9. Komunikační model vyprávěcích (narativních) a dramatických textů

*Kritika normativně deduktivní teorie dramatu. Vyprávěcí versus dramatická jazyková
situace (zpráva versus zobrazení). Vnitřní (zprostředkující) a vnější komunikační
kanál; rozdíly mezi epikou a dramatikou. Vztah autora a recipienta. Absolutnost
dramatických textů. Prostorovo-časová struktura narativních a dramatických textů.
Dialog v dramatických a narativních textech.*

10. Drama jako plurimediální zobrazovací forma

Přehledové schéma komunikačních kódů a kanálů. Klasifikační kritéria: optický a akustický kanál, verbální a nonverbální kódování, nositel informace, durativní a nedurativní informace. Kolektivnost produkce a recepce.

11. Literární textový podklad scénické realizace

Literární versus divadelní recepce. Vedlejší a hlavní text. Inscenační poznámky ve vedlejších textu. Implicitní inscenační poznámky v hlavním textu. Variabilita determinace inscenovaného textu literárním textovým podkladem (interpretace).

12. Dramatický text a divadelní forma

Vztah jeviště – hlediště. Vztah reálný jevištní prostor – fiktivní místo děje. Vztah herec – fiktivní postava.

13. Divadlo jako společenská instituce. Dramatický text a publikum

Veřejnost dramatické komunikace. Sociologie autorů. Sociologie médií. Sociologie recepce. Sociologie obsahů. Sociologie symbolických forem. Kolektivní vnímání a předávání informace. Feedback publikum – jeviště.

14. Způsob předávání informace

Preinformace (žánrové očekávání, název, tematická preinformace). Vzájemný vztah jazykového a mimojazykového předávání informace (schéma možných vztahů; identita a komplementarita).

15. Vztah mezi informovaností postavy a diváka

Rozdílná informovanost (informační náskok diváka, informační zpoždění diváka); shodná informovanost; dramatická ironie.

16. Struktura perspektiv

Perspektiva postavy versus autorem zamýšlená perspektiva recepce. Shodná perspektiva versus nadřazená perspektiva. Techniky řízení perspektivy (selektce, kombinace perspektiv postav). Uzavřená struktura perspektiv. Otevřená struktura perspektiv.

17. Epické komunikační struktury v dramatu

Epizace dramatu (autorská epizace, epizace postavami mimo hru, epizace postavami ve hře, mimojazyková epizace, přehled epizačních technik).

18. Posloupnost a předávání informace

Simultaneita a posloupnost. Předávání informace na počátku dramatu (expozice a dramatický úvod, monologické versus dialogické zprostředkování, deskriptivní versus normativní teorie expozice, mimojazykové předávání informace v expozici, point of attack a expozice). Předávání informace na konci dramatu (uzavřený konec dramatu, otevřený konec dramatu). Předávání informace a potenciál napětí (napětí a časová informovanost, napětí „co“ a napětí „jak“, parametry intenzity napětí, konečné napětí a detailní napětí).

19. Polyfunkčnost dramatického jazyka

Polyfunkčnost jazyka. Referenční funkce. Expresivní funkce. Apelativní funkce. Fatická funkce. Metajazyková funkce. Poetická funkce.

20. Jazyková komunikace a jednání; jazyková komunikace a postava

Jednání: identita mluvení a jednání, neidentita mluvení a jednání. Postava: omezení zřetele postavy; překrytí expresivní vrstvy vrstvou poetickou; překrytí zřetele postavy epickými komunikačními strukturami; překrytí zřetele postavy zřetelem situace. Jazykové vytváření postavy: explicitní a implicitní sebezobrazování.

21. Monologické mluvení

Monolog a dialog – situační a strukturální diferenční kritéria; monolog versus monologičnost; monologizace dialogu; dialogizace monologu.

Monolog – konvence versus motivace; akční versus neakční monology; monologické mluvení stranou a mluvení stranou ad spectatores; dialogické mluvení stranou.

22. Dialogické mluvení

Normativní versus deskriptivní poetika dialogu. Kvantitativní vztahy – rozmluva dvou a více postav; frekvence přerušování a délka replik; proporcionální rozvržení mezi postavami. Časové členění: posloupnost a simultaneita – řazení replik; řazení dialogů. Syntaktika dialogu – vzájemný vztah jednotlivých částí jedné repliky; vzájemný vztah repliky s předchozími replikami stejné postavy; vzájemný vztah repliky s předchozími replikami jiných postav. Rétorika dialogu – drama a rétorika; figurativní mluvení.

23. Personál a postava

Postava versus osoba. Omezení při zobrazení postav v dramatu. Postava jako průsečík vztahů kontrastu a korespondence. Personál – rozsah; dominantní vztahy z hlediska kvantitativního; kvalitativní vztahy kontrastu a korespondence. Konstelace postav. Konfigurace – rozsah a trvání jednotlivých konfigurací; struktura konfigurací.

24. Koncepce postav a charakterizace postav

Koncepce postav – tři dimenze; statická versus dynamická koncepce postav; jednodimenzionální versus vícedimenzionální koncepce postav; personifikace – typ – individuum; uzavřená versus otevřená koncepce postav; transpsychologická versus psychologická koncepce postav; ztráta identity.

Charakterizace postav – charakterizační techniky; explicitně-figurální charakterizační techniky; implicitně-figurální charakterizační techniky; explicitně-autorské charakterizační techniky; implicitně-autorské charakterizační techniky.

25. Příběh, jednání, situace

Příběh jako základ dramatických a narativních textů. Příběh versus fabule / mýtus / plot. Jednání: jednání – úsek jednání – fáze jednání; jednání versus příběh; jednání versus děj. Situace.

26. Presentace příběhu

Omezení v prezentaci příběhu – princip posloupnosti; princip koncentrace; jevištně-technologická a společenská omezení. Techniky prezentace – scénická prezentace versus narativní zprostředkování; typy narativního zprostředkování; vícenásobné tematizování

III. DRAMATURGIE

27. Historické vymezení pojmu dramaturgie

Proměny v jednotlivých etapách divadelního vývoje. Dramaturgie jako tvůrčí činnost. Dramaturg jako autor, překladatel, upravovatel, kritik, historik.

28. Hlavní zásady tvorby dramaturgického plánu

Kritéria vytváření dramaturgického plánu. Téma dramaturgického plánu. Výběr textů. Práce s autory.

29. Funkce dramaturgie při vzniku divadelního artefaktu

Autorská práva. Míra a zásady úpravy textu; kritéria volby překladu. Dramaturgicko-režijní koncepce. Interpretace dramatického textu. Příprava textu – analýza postav, vztahů, situací. První čtená zkouška. Úloha dramaturga v procesu zkoušení.

30. Dramaturg jako autor tištěných a mediálních materiálů

Program k inscenaci. Propagace divadla, divadelní inscenace. Styk s médii. Úloha a možnosti nových mediálních komunikačních prostředků v divadle (internet, www stránky aj.).

Základní literatura

- Aristoteles: **Poetika**. Přel. M. Mráz. Praha 1996 (nebo jiné vydání)
- Freytag, Gustav: **Technika dramatu**. Praha 1944.
- Hořínek, Zdeněk: **Cesty dramatu**. Praha 1995.
- Hořínek, Zdeněk: **Divadlo mezi modernou a postmodernou**. Praha 1998.
- Hořínek, Zdeněk: **Kniha o komedii**. Praha 1992.
- Kerr, Walter: **Jak nepsat hru**. Praha 1962.
- Lukeš, Milan: **Umění dramatu**. Praha 1987.
- Mukařovský, Jan: **Monolog a dialog**. In: *Mukařovský, Jan: Studie II. Brno 2001, str. 89 – 115. Také in: Mukařovský, Jan: Studie z poetiky. Praha 1982, str. 208 - 229.*
- Mukařovský, Jan: **O jazyce básnickém**. In: *Mukařovský, Jan: Studie II. Brno 2001.*
- Mukařovský, Jan: **Obecné zásady a vývoj novočeského verše**. In: *Mukařovský, Jan: Studie II. Brno 2001.*
- Nietzsche, Friedrich: **Zrození tragédie z ducha hudby**. Praha 1993.
- Procházka, Miroslav: **Znaky dramatu a divadla**. Studie k teorii a metateorii dramatu a divadla. Praha 1988.
- Staiger, Emil: **Základní pojmy poetiky**. Přel. M. Černý, O. Veselý. Praha 1969.
- Styan, J. L.: **Prvky dramatu**. Praha 1965.
- Szondi, Peter: **Teória modernej drámy**. Bratislava 1969.
- Veltruský, Jiří: **Drama jako básnické dílo**. Brno 1999.
- Veltruský, Jiří: **Příspěvky k teorii divadla**. Praha 1994.
- Wellek, René - Warren, Austin: **Teorie literatury**. Přel. M. Calda, M. Procházka. Olomouc 1996.
- Zich, Otakar: **Estetika dramatického umění**. Praha 1931. (2. vyd. Praha 1987, editor Ivo Osolsobě)

Volitelná a doplňující literatura

- Barthes, Roland: **Kritika a pravda**. Přel. J. Čermák, J. Dubský, J. Štěpánková. Praha – Liberec 1997.
- Bécsy, Tamás: **Ontológia drámy**. Bratislava 1989.
- Czech, Jan: **Filozofie dramatu**. Praha 1991.
- Esslin, Martin: **An Anatomy of Drama**. New York 1976. Německy: **Was ist ein Drama?** Eine Einführung. Deutsch R. Esslin. München 1976.
- Esslin, Martin: **Das Theater des Absurden**. Frankfurt - Bonn 1964.
- Gajdoš, Július: **Podoby postmoderního divadla**. Brno 2001.
- Hawkes, Terence: **Strukturalismus a sémiotika**. Přel. O. Trávníčková. Brno 1999.
- Hostinský, Otokar: **Epos a drama**. Praha 1930.
- Kraus, Karel: **Divadlo ve službách dramatu**. Praha 2001.
- Kubínová, Marie – Červenka, Miroslav: **O poetice literárních druhů**. Praha 1995.
- Mukařovský, Jan: **Kapitoly z české poetiky I - III**. Praha 1948.
- Mukařovský, Jan: **Studie I**. Brno 2000. **Studie II**. Brno 2001.
- Mukařovský, Jan: **Studie z poetiky**. Praha 1982.
- Palkovič, Pavol: **Život drámy a duchovní rozmer divadla**. Bratislava 1999.
- Pfister, Manfred: **Das Drama**. München 1997.
- Spurná, Helena (a další): **Podoby soudobého evropského dramatu**. Brno 2001.
- Tetauer, Frank: **Drama i jeho svět**. Praha 1948.
- Vodák, Jindřich: **Kapitoly o dramatech**. Praha 1941.
- Vostrý, Jaroslav: **Drama a dnešek**. Praha 1990.

Poznámky a vysvětlivky k otázkám

ad 1)

Základní charakteristika literárních druhů (ve starší terminologii: literární rody). Definice, charakteristika, rozdíly. (S využitím Emila Staigera: Základní pojmy poetiky.)

ad 2)

Definice podle Aristotela a navazující teorie.

ad 3)

Základní literatura – Mukařovský *Monolog a dialog* a přednášky k teorii dramatu (Pfister).

ad 4)

Kromě jiného je zdrojem studia Zich *Estetika dramatického umění*, především kapitoly I – VI a dále přednášky k teorii dramatu.

ad 5)

Aristoteles a navazující teorie; O. Zich; přednášky; viz také seznam literatury.

ad 6)

O absurdním divadle viz např. Esslin, dále materiály z (různých) přednášek, viz také seznam literatury.

ad 7)

O verši především Mukařovský *O jazyce básnickém a Obecné zásady a vývoj novočeského verše* (viz seznam literatury). Samozřejmě základní charakteristika blankversu (diereze, césura, přesahy – viz přednášky). Také stylistika, práce s jazykem při charakterizaci postav atd.

ad 8)

Přehled žánrů, jak se vyvíjely v historii dramatu, jak se měnily, zanikaly a vznikaly nové... až k tvarům postmoderním, cool atp.

ad 9) - 26)

Podle přednášek z teorie dramatu (Manfred Pfister).

K některým otázkám jsou pro připomenutí přiložena schémata: k otázce č. 9 → komunikační modely narativních a dramatických textů; k ot. č. 10 škála komunikačních kódů a kanálů; k ot. č. 24 techniky charakterizace postav.

ad 27 – 30)

Propojení teorie do praktické činnosti dramaturga. Využití znalostí ze seminářů, z dosavadní vlastní praktické zkušenosti.

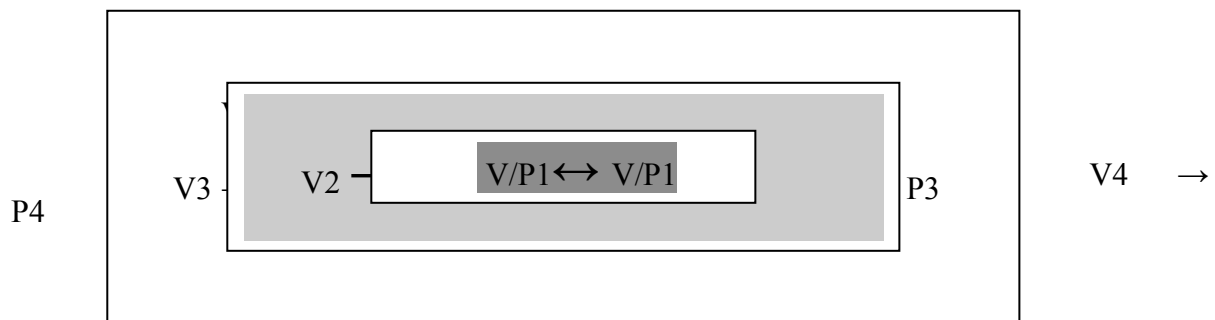
Podle potřeb jsem k dispozici ke konzultaci ke kterékoli otázce (po domluvě).

václav cejpek

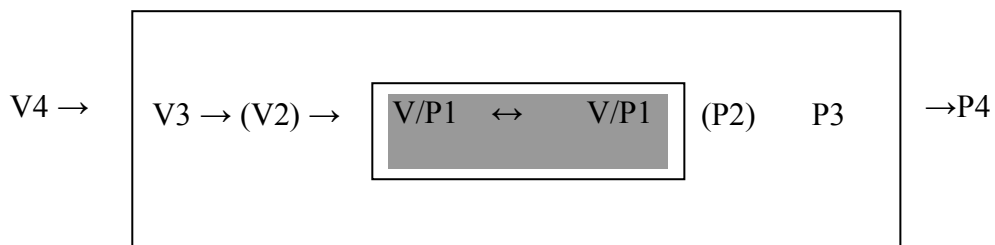
PŘÍLOHY (schemata aj.)

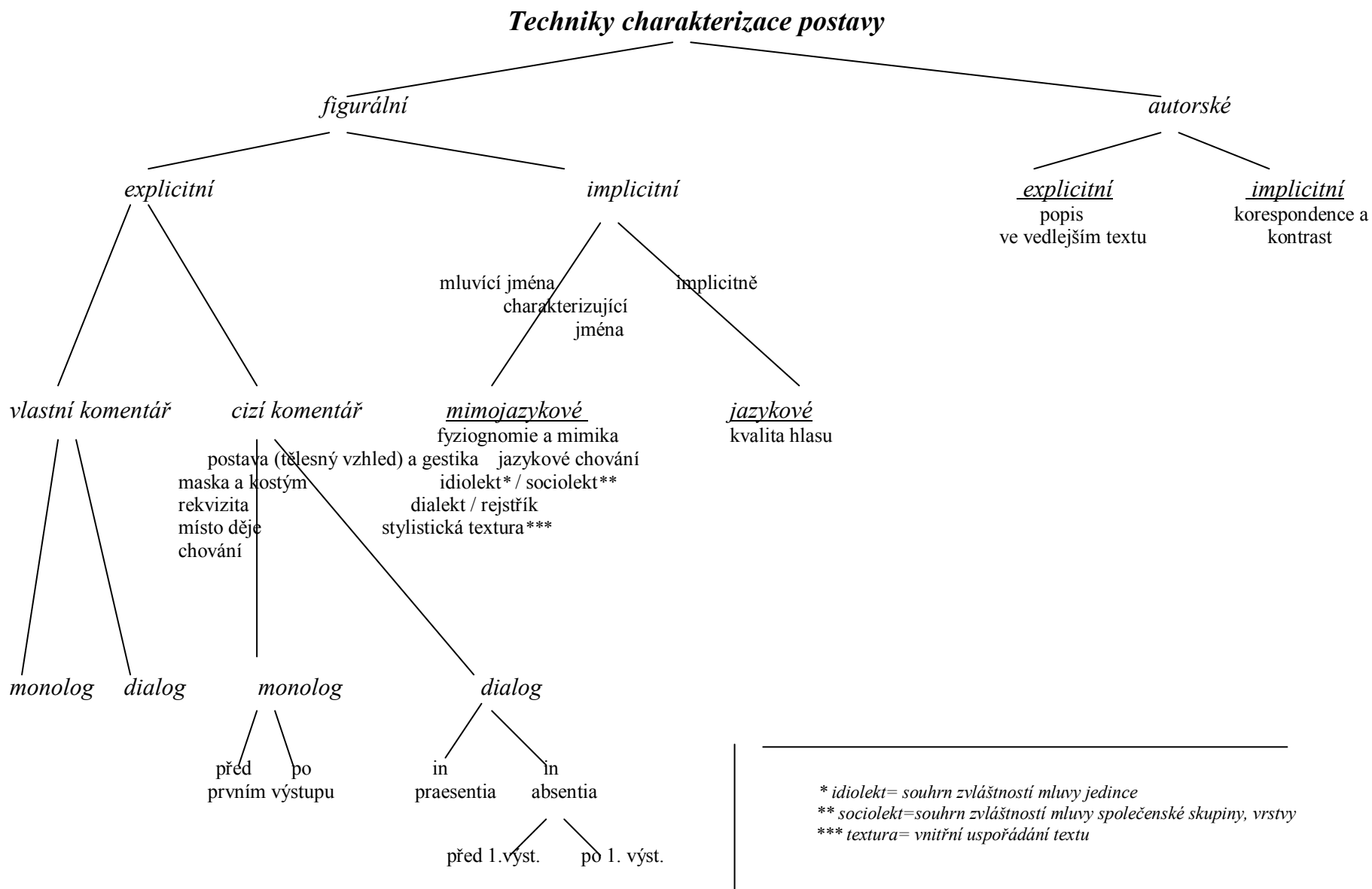
Komunikační model narativního textu

Komunikační model dramatického textu

V – vysílač, vysílající
P – přijímač, příjemce

Škála kódů a komunikačních kanálů

